

Квашук Віта Анатоліївна, здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 4 курсу юридичного факультету Інституту кримінально-виконавчої служби;

Науковий керівник: Мамука О. В., викладач кафедри пенітенціарної діяльності Інституту кримінально-виконавчої служби

ЩОДО МОНІТОРИНГУ УПОВНОВАЖЕНИМ ВЕРХОВНОЇ РАДИ З ПРАВ ЛЮДИНИ УСТАНОВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ УКРАЇНИ

На даному етапі функціонування пенітенціарної системи нашої держави, коли проводиться низка реформ та впроваджуються нові моделі роботи з засудженими, щорічна звітна діяльність Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини має особливе рекомендаційне значення, яке слугує встановленню існуючих недоліків системи виконання покарань та пропозиції щодо шляхів їх усунення. Метою моніторингу є аналіз типових порушень прав засуджених та скарг засуджених (усних, письмових) на діяльність працівників установ виконання покарань, які викликали серйозний резонанс в установах та суспільстві.

У науковому дослідженні цього питання варто звернутися до доповіді Уповноваженого про стан дотримання прав та свобод людини. Доповідь Уповноваженого Верховної Ради з прав людини у розділі 6 (Реалізація функцій національного превентивного механізму) містить окремий підрозділ, що стосується моніторингу установ Державної пенітенціарної служби.

Протягом 2015 року спільно з представниками громадськості здійснено моніторингові візити до 23 установ (4 слідчих ізоляторів, 16 виправних колоній, 3 виправні центри). Усього візитами охоплено 11 областей (Вінницька, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Запорізька, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Черкаська та Чернігівська області).

Незважаючи на систематичне відвідування Уповноваженим з прав людини установ пенітенціарної служби, порушення прав та свобод засуджених продовжують мати місце. Важливим джерелом отримання інформації про стан дотримання прав осіб, які тримаються в установах виконання покарань, крім матеріалів за результатами моніторингових візитів, є й звернення цих осіб, а також їх родичів, які надходять на розгляд до Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму. Протягом 2015 року до Уповноваженого з прав людини надійшло більше 1,7 тисяч таких звернень, 630 з них були пов'язані з необхідністю дотримання права ув'язнених осіб на належну медичну допомогу [1, с.283-286; 363-366].

Разом з тим, у спеціальній доповіді Омбудсмена зазначено, що впродовж 2015 року до Уповноваженого з прав людини надійшло близько 1 800 письмових звернень про порушення прав людини у місцях несвободи. Зокрема, до відділу моніторингу пенітенціарних установ - 1 111 звернень щодо порушення режиму утримання осіб, позбавлених волі; в 650 з них йдеться про ненадання належної медичної допомоги особам, позбавленим волі, 272 звернення безпосередньо до відділу експертного-аналітичного вивчення медичних питань стосовно порушення права на медичну допомогу особам, які перебувають у інших типах місць несвободи [2].

Уваги потребує питання щодо забезпечення права засуджених та ув'язнених осіб на охорону здоров'я. Як правило, основними проблемами, що порушуються у зверненнях цих осіб та їх родичів, є несвоєчасне надання первинної медичної допомоги та недостатній її рівень в установах виконання покарань, відсутність необхідних лікарських препаратів, неналежна організація процесу консультування хворих лікарями-спеціалістами, необґрунтоване зволікання при прийнятті рішень за запитами про госпіталізацію засуджених тощо.

Результати моніторингових візитів та аналіз письмових звернень надали можливість визначити системні порушення прав людини, які можуть розцінюватися як жорстоке чи таке,

що принижує гідність людини, поводження із ув'язненими і засудженими особами.

Проблеми, виявлені у пенітенціарних установах, можна умовно поділити на сфери нормативно-правового регулювання та практичного виконання стандартів, визначених законодавством та міжнародною практикою поводження з в'язнями. Не один рік мають місце необґрунтовані обмеження стосовно ув'язнених і засуджених.

Безумовно, головна мета пенітенціарної реформи - посилення дотримання прав людини та верховенства права щодо поводження із засудженими та ув'язненими в Україні. Провідною тенденцією розвитку сучасної системи виконання покарань є подальша її гуманізація, тобто становлення та зміцнення в ній одного з найважливіших і найбільш пріоритетних принципів - принципу поваги до прав людини. Закріплення в різноманітних міжнародно-правових актах принципу поваги до прав людини та їх трансформація у внутрішньодержавне законодавство України визначило основні пріоритети національної політики в пенітенціарній сфері.

Отже, діяльність Уповноваженого Верховної Ради з прав людини спрямована на встановлення недоліків умов тримання засуджених, невідповідності нормативно-правової бази, що стосується відбування та виконання покарань, Конституції України та іншим законам і підзаконним нормативно-правовим актам, а також виявлення фактів жорстокого або такого, що принижує честь та гідність засуджених поводження і його недопустимість. Всі ці заходи допоможуть в майбутньому гуманізувати систему виконання покарань та усунути ці недоліки, які, нажаль, мають місце.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан дотримання прав і свобод людини і громадянина. - ^ : 2016. - 538 ^ URL: http://Hb.rada.gov.ua/LibRada/static/about/text/Dopovid_2015_10bp

2. Спеціальна доповідь "Моніторинг місць несвободи в Україні" за 2015 рік. URL: <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/page/secretariat/docs/presentations/&page=3>